

Information om krav på dricksvatten från både små och stora dricksvattenanläggningar

Vad är dricksvatten?

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och är oftast en förutsättning för övrig livsmedelsproduktion. För de som använder vattnet är det viktigt att dricksvattnet är av god kvalitet. Dricksvatten är allt vatten som används till att dricka, att laga och bereda mat med. Även vatten som används till vissa andra saker på livsmedelsproducerande företag räknas som dricksvatten, till exempel vatten som används till att göra is.

Vem berörs?

Reglerna i dricksvattenföreskrifterna gäller för:

- Allt dricksvatten från vattenverk som försörjer fler än 50 personer* med dricksvatten per dygn, oavsett om det är en yrkesmässig verksamhet eller inte.
- Allt dricksvatten från vattenverk som producerar mer än 10 kubikmeter* dricksvatten per dygn, oavsett om det är en yrkesmässig verksamhet eller inte.
- Alla kommersiella och/eller offentliga verksamheter (både små och stora) som erbjuder dricksvatten till allmänheten (det vill säga, vem som helst har möjlighet att vistas i lokalen eller i verksamheten).
- Alla livsmedelsföretagare som använder vatten för beredning eller bearbetning av livsmedel i sin verksamhet.

*** Vattenverk som försörjer fler än 50 personer per dygn eller tillhandahåller (förser) mer än 10 kubikmeter dricksvatten per dygn, benämns (står skrivet) i texten som **50/10***

För att avgöra om en verksamhet är berörd av dricksvattenföreskriften kan man tänka såhär: ”Den som tar del av verksamhetens dricksvatten ska kunna lita på att vattnet uppfyller kraven i dricksvattenlagstiftningen och den som använder dricksvattnet kan inte påverka dricksvattnets kvalitet.”

Exempel på livsmedelsföretag, kommersiella och/eller offentliga verksamheter är: caféer, kyrkor, församlingshem, förskolor, äldreboenden, campingplatser, gästhamnar, friluftsanläggningar, livsmedelsindustrier, restauranger, vandrarhem, konferensanläggningar, bygdegårdar, klubblokaler samt alla allmänna (kommunala) dricksvattenanläggningar.

Vilka verksamheter ses INTE som kommersiella eller offentliga verksamheter?

Verksamheter som inte räknas som kommersiella eller offentliga, förutsatt att de är mindre än 50/10:

- Privata hushåll som bereder, hanterar eller lagrar livsmedel.
- Verksamhet som hyr ut rum, stuga eller liknande för fritidsboende och producerar eller tillhandahåller dricksvatten, förutsatt att verksamheten tar emot max 8 gäster samtidigt.
- Verksamhet som hyr ut ett permanent boende i en- eller tvåfamiljsfastighet och tillhandahåller eller producerar dricksvatten.
- Samfällighet som förvaltas enligt 4 § Lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter och producerar eller tillhandahåller dricksvatten.
- Bostadsrättsförening som producerar eller tillhandahåller dricksvatten, där dricksvattnet bara levereras till medlemmarna i föreningen.
- Arbetsplatser som producerar eller tillhandahåller dricksvatten där dricksvattnet bara finns där för de anställda.

Även verksamheterna ovan måste följa föreskrifterna om verksamheten är större än 50/10 eller om verksamheten får en tydligare kommersiell inriktning. Till exempel, en samfällighet eller en bostadsrättsförening under storleksgränsen 50/10 som säljer dricksvatten för livsmedelsändamål på ett café räknas som kommersiell och måste därför följa dricksvattenföreskrifterna.

Registrering av dricksvattenanläggning

Syftet med registrering är att kontrollmyndigheten ska veta om att du har en livsmedelsverksamhet och var den finns. Det är du som *verksamhetsutövare* (ägaren av verksamheten) som har ansvar att undersöka om verksamheten ska vara registrerad eller inte.

Vem är ansvarig för dricksvattnets kvalitet och kvalitetskrav?

Det är du som *producerar* eller *tillhandahåller* ett livsmedel (i detta fall dricksvatten) som är ansvarig för att livsmedlet uppfyller lagstiftningens regler och kvalitetskrav. Det är du som livsmedelsföretagare som producerar eller tillhandahåller andra livsmedel än dricksvatten som ansvarar för att vattnet som används i produktionen håller den kvalitet som krävs.

Vilka är kvalitetskraven?

Dricksvattnet skall vara hälsosamt och rent. Det skall inte innehålla mikroorganismer, parasiter eller ämnen som kan vara farliga för människors hälsa. Dricksvattnet ska även se rent ut och smaka och lukta gott.

Dricksvattenföreskrifterna innehåller krav på kvaliteten i form av gränsvärden (högsta eller lägsta tillåtna värden) för både kemiska och mikrobiologiska parametrar, för när ett prov ska bedömas vara tjänligt (godkänt), tjänligt med anmärkning eller otjänligt (inte godkänt). Alla gränsvärden är bindande krav.

Du som producerar dricksvatten eller tillhandahåller det genom din distributionsanläggning ska ha tillräckliga och aktuella uppgifter om kvaliteten på dricksvattnet, om konsumenten vill veta dricksvattnets kvalitet.

Undersökningsfrekvens

Undersökningar av dricksvatten enligt dricksvattenföreskrifterna är mer regelstyrda än för övriga livsmedel. De kan delas in i:

- Regelbundna föreskrivna undersökningar i form av normal kontroll och utvidgad kontroll.
- Undersökningar som ingår i driftsinstruktionen.
- Undersökningar som ingår i underhåll och skötsel av distributionsanläggningen.
- Verksamhetsutövarens undersökningar vid behov, till exempel för att utreda orsaken till problem om det finns anledning att misstänka att ämnen eller mikroorganismer kan förekomma i sådana halter att de kan vara farliga för människors hälsa.

Vid små dricksvattenanläggningar med egen vattentäkt och liten eller ingen distributionsanläggning kan kvaliteten på utgående dricksvatten ibland antas vara den samma som kvaliteten hos användaren. I sådana fall finns möjlighet att utesluta provtagning på utgående dricksvatten.

På större anläggningar föreskrivs högre provtagningsfrekvenser. Det motiveras av att fler försörjs genom större och mer komplicerade distributionsanläggningar med åtföljande större risk för kvalitetsförändringar. Det föreskrivs också högre frekvens mikrobiologisk normal kontroll på utgående dricksvatten om råvattnet är ytvatten jämfört med grundvatten. Motivet är de större variationerna i mikrobiologisk kvalitet i ytvatten.

Åtgärder vid akuta problem

Om dricksvattnet inte bedöms som tjänligt, eller om dricksvattnet av annan anledning kan vara en hälsorisk, skall du som producerar eller tillhandahåller dricksvattnet **omedelbart**:

- Ta reda på orsaken till detta.
- Åtgärda problemet så snart som möjligt.
- Informera konsumenterna och ge dem de råd som är nödvändiga (till exempel kokningsrekommendationer).
- Informera kontrollmyndigheten (verksamhet miljö)

Om en akut situation uppstår, där det finns risk för skada på människor eller miljö och en tillfällig, kortvarig beredningsmetod kopplas in eller om en reservvattentäkt behöver användas tillfälligt, måste verksamhetsutövaren informera kontrollmyndigheten (verksamhet miljö). Det är viktigt att det finns färdiga rutiner för kontakter mellan verksamhetsutövaren och kontrollmyndigheten.

Egenkontroll

Enligt livsmedelslagstiftningen ansvarar du som livsmedelsföretagare för att de livsmedel du producerar är säkra och att konsumenten inte vilseleds = *God hygienpraxis (GHP) och God tillverkningssed (GMP)*. Livsmedelslagstiftningens krav ska uppfyllas inom följande områden:

- **Grundförutsättningar:** de planerade åtgärder som livsmedelsföretagaren genomför i sin verksamhet för att vara säker på att livsmedel inte blir skadliga för hälsan.
- **HACCP:** system som identifierar (hittar), bedömer och styr faror som är en risk för människors hälsa.

Du som producerar eller tillhandahåller dricksvatten skall ha ett egenkontrollprogram för dricksvattenanläggningen. Du ska ha rutiner för nedanstående punkter, med hänsyn till vad verksamheten behöver (för en del verksamheter behövs även en faroanalys):

Utbildning och personalhygien

- Rutiner för ordning, rengöring, underhåll och skötsel av utrustningen.
- Rutin för att skadedjur inte ska uppkomma i verksamheten samt en handlingsplan för hur man ska agera om skadedjur ändå upptäcks.
- Provtagning - provtagningspunkter (var provet/proverna ska tas), provtagningsfrekvens (hur ofta) och omfattning av analyserna (vilka parametrar som ska analyseras).
- Rutiner för inspektion av vattentäkter, vattenverk och distributionsanläggningar, särskilt reservoarer samt andra kontrollobjekt på ledningsnätet.
- Vad som ska göras vid försämrad vattenkvalitet eller vattenburen smitta (till exempel fler provtagningar, fler undersökningar, kontakt med labb och kontrollmyndighet, information till konsumenter om hur de ska göra med vattnet).
- Information om hur eventuell reservdesinfektion kan sättas till, hur mycket medel man ska tillsätta, var desinfektionsmedlet finns och hur desinfektion går till.
- Särskilda försiktighetsåtgärder och undersökningar vid stora reparationer eller andra arbeten i vattenverk och distributionsanläggning.

Vid vattenverk skall det finnas:

1. En beskrivning av vattenverket

- Uppgifter om verkets namn och adress.
- Uppgifter om råvatten/vattentäkterna.
- Planritning (ritning över vattenverket).
- Flödesschema och beskrivning av beredningsmetoder .
- Uppgifter om de kemikalier som används vid verket och hur de förvaras.
- Uppgifter om den produktionsvolym som verket är gjort för.

2. En lättillgänglig driftsinstruktion

- Arbets- och beslutsordning med ansvarsfördelning och arbetsbeskrivningar för den personal som ansvarar för processerna i vattenverket.
- Anvisning hur man doserar eventuella processkemikalier.
- Program för egenkontroll.
- Instruktion om hur den löpande verksamheten skall dokumenteras och avrapporteras.
- Rutiner för funktionskontroll och kalibreringar.
- Larmgränser.
- Vad man ska göra vid driftstörningar och om larm utlöses.
- Rutiner för hur och när reservvattentäkt ska användas.
- Namnlista på de personer som bör kontaktas vid allvarliga driftstörningar.
- Skydds- och säkerhetsinstruktioner.

3. En tillgänglig person som är driftsansvarig för vattenverket

- Vid driftstörningar eller andra problem är det viktigt att personal som vet hur anläggningen fungerar finns tillhands för att snabbt komma tillrätta med problemet. En dokumenterad driftsansvarig med uppgift om telefonnummer ska finnas. Ansvarig för vattenverket skall finnas under de tider då vattenverket används.

4. *Larm som varnar om fel uppkommer vid pH-justering och desinfektion*
  - Larmet skall vara tydligt och kunna uppfattas av dem som använder vattnet till exempel som en ljud- eller ljussignal. I vissa fall behövs även SOS-larm eller annan larmuppkoppling, till exempel till driftsansvarig.
5. *Larm som utlöses vid förhöjd turbiditet (=grumlighet)*
  - Skall finnas om vattenverket använder ytvatten som råvatten och är utrustat med filter för avskiljning av turbiditet.

Lagar som styr

Dricksvatten omfattas av EG-förordningar, EG-direktiv samt svensk livsmedelslagstiftning. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30 med revideringar 2011:3, 2013:4 och 2015:3) om dricksvatten (dricksvattenföreskrifterna) baseras på direktiv 98/83/EG. Direktivet är ett minimidirektiv, vilket innebär att inget får utelämnas, däremot kan varje medlemsstat ha strängare nationella regler. Dricksvattenföreskrifterna innebär att det är dricksvattenanläggningens storlek och verksamhetens karaktär som avgör om föreskrifterna skall tillämpas eller inte.

De allmänna kraven på livsmedelshygien samt krav på registrering finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 om livsmedelshygien, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning m m, samt i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:20) om livsmedelshygien (hygienföreskrifterna).

De allmänna hygienkraven omfattar krav på lokaler, utrustning, personlig hygien, skadedjursbekämpning, märkning och förvaring, utbildning, egenkontroll mm samt bestämmelser om transport av livsmedel som är tillämpliga på distribution av dricksvatten i behållare och tankar.

Betydande ändringar i verksamheten ska anmälas till kontrollmyndigheten.

Övrig information

Dricksvattenföreskrifterna (SLVFS 2001:30) och hygienföreskrifterna (LIVSFS 2005:20) finns på Livsmedelsverkets hemsida: www.slv.se, sök på lagstiftning och föreskriftens nummer. Till föreskrifterna finns vägledningar som fungerar som en hjälp att tyda lagtexten; ”Vägledning dricksvatten” samt ”Vägledning hygien”

På Svenskt Vattens hemsida, www.svensktvatten.se, kan man bland annat hitta ”Råd & Info” och ”Handbok om Egenkontroll med HACCP”.

På SGU:s hemsida, www.sgu.se, kan man läsa om brunnar och dricksvatten, anläggning av brunn, vattenrening, brunnsarkivet och om certifierade brunnsboreare.

Från Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se, kan man ladda ner broschyrer med tips och vägledning för dig som har eller planerar att anlägga en dricksvattenbrunn.

Anmälan

Samhällsbyggnadsnämnden har en särskild blankett för anmälan om registrering av dricksvattenanläggningar. Den finns på www.ale.se.

Har du frågor eller funderingar? Då är du välkommen att ta kontakt med någon av livsmedelsinspektörerna på verksamhet miljö. Vi kan nås på telefon eller e-post via kommunens växel, 0303-33 00 00.

Ordlista

Beredning

Beredning är den/de åtgärder som krävs för att dricksvattnet ska uppfylla kraven i dricksvattenföreskrifterna. När vattnet bereds ska det tas hänsyn till råvattnets kvalitet och risken för förändringar av vattnets kvalitet under distributionen, så att vattnet är tillräckligt rent när det når användaren. Beredningen ska ha tillräckligt antal skydd mot mikrobiologisk förorening, till exempel desinfektion med klor eller UV-ljus.

Distributionsanläggning

Distributionsanläggningen är den del av dricksvattenanläggningen som används för att transportera, dricksvattnet såsom rörledningar och pumpar.

Dricksvatten

Allt vatten som är avsett för dryck, matlagning eller beredning, tillverkning, bearbetning etc. av livsmedel.

Dricksvatten hos användaren

Det vatten som kommer ut ur tappkranen.

Dricksvattenanläggning

Hela anläggningen kallas dricksvattenanläggning och består av vattentäkt, vattenverk, och distributionsanläggning.

Förpackat vatten

Det finns fyra huvudtyper av förpackat vatten:

- **Naturligt mineralvatten**
Omfattas inte av dricksvattenföreskrifterna
- **Källvatten**
Omfattas inte av dricksvattenföreskrifterna men ska uppfylla kvalitetskraven.
- **Förpackat dricksvatten** Det säljs förpackat och innehåller inga tillsatta salter eller aromer. Säljs som alternativ till dricksvatten via ledningsnät eller tankar.
Förpackat dricksvatten ska uppfylla kraven i dricksvattenföreskrifterna.
- **Bordsvatten** Det kan ha tillsatser av oorganiska salter och/eller aromer. Behöver inte uppfylla dricksvattenföreskrifterna. Däremot ska dricksvattnet som används för att producera bordsvatten uppfylla kraven i dricksvattenföreskrifterna.

Hantering av dricksvatten

Produktion och beredning av livsmedel, det vill säga det som händer i vattenverket. I ordet hantering ingår överlämnande av livsmedel. Även transport av livsmedel ingår i hantering, det vill säga, det som händer mellan vattenverket och den punkt där vattnet används, till exempel vid vattenkranen.

Parameter

Det som ska analyseras. Det kan till exempel vara kemiska parametrar såsom radon, bly, smak etc. Exempel på mikrobiologiska parametrar är E. coli, odlingsbara mikroorganismer och koliforma bakterier.

Provtagningsfrekvens

Hur ofta vattenprov tas.

Provtagningspunkt

Platsen där man tar vattenprov, både på utgående dricksvatten och på dricksvatten hos användaren.

Råvatten

Det orenade vattnet som går in i dricksvattenanläggningen och antingen är grundvatten eller ytvatten som inte blivit behandlat eller renat.

Det är viktigt som verksamhetsutövare att veta om råvattnet är ett

- opåverkat grundvatten,
- ytvatten eller
- ytvattenpåverkat grundvatten.

Råvatten blir dricksvatten vid den punkt där det tas in i vattenverket och jämförs då med livsmedel.

Tillhandahålla dricksvatten

Verksamhetsutövaren överlämnar dricksvattnet till någon annan.

Utgående vatten

Vatten som lämnar dricksvattenanläggning efter att det har genomgått rening till dricksvatten.

Vattentäkt

I livsmedelslagstiftningen används ordet vattentäkt för vattentillgångar i form av sjöar och vattendrag (*ytvatten*) eller i berg och lösa jordarter (*grundvatten*). I miljöbalken (miljölagstiftningen) innebär vattentäkt bortledning av yt- eller grundvatten för vattenförsörjning, det vill säga *utnyttjandet* av vattentillgångarna.

Vattenverk

Den del av en dricksvattenanläggning som avser upptagande, beredning eller övrig hantering av dricksvatten, samt tillhörande reservoarer eller liknande anordningar för förvaring av dricksvatten.

Materialet i denna skrift är till största delen sammanställt av material från Livsmedelsverket, främst Vägledning dricksvatten. En del av materialet är hämtat från SGU:s hemsida.
--